

יולי 2024

לכבוד

חבר הכנסת יוסף טייב, יו"ר ועדת החינוך

חברי ועדת החינוך

נייר עמדה: תיקון לחוק המצלמות

1. אנו פונים אליכם בשם 60 ארגונים חינוכיים, פסיכולוגיים וחברתיים, כדי להציג את עמדתנו המשותפת, התומכת בהרחבת הגישה למצלמות במעונות היום לפעוטות לגורמי פיקוח מקצועיים, אך מתנגדת למתן גישה למצלמות להורים.¹ זאת, בשל ההשפעה השלילית שתהיה לכך על איכות החינוך, וכתוצאה מכך על התפתחותם התקינה ושלומם של הפעוטות, מהנימוקים שיפורטו להלן. אנו סבורים כי כדי למנוע פגיעה בפעוטות, יש לשנות את מדיניות החינוך לגיל הרך עליה החליטה הממשלה והכנסת, המייצרת מערכת בו שלומם נתון בסכנה, והתפתחותם התקינה נפגעת באופן בלתי הפיך, בהכרח ובאופן בלתי נמנע.

2. עמדה זו מוגשת ע"י "בידיים טובות – המטה להשקעה בגיל הרך", שותפות הפועלת מאז 2020 כדי לשפר את איכות החינוך לגילאי לידה עד שלוש. בשנים האחרונות פעל המטה כדי לקדם השקעה בהכשרות ובהדרכות למחנכות הגיל הרך, וגיבש לצורך כך הצעה לתוכנית ממשלתית בתחום. התוכנית אומצה בעיקרה ע"י משרד החינוך, והביאה להשקעת משאבים ניכרים בשיפור הכישרים המקצועיים של מחנכות-מטפלות.

א. הגורמים המגדילים סיכון להתעללויות

3. לתפיסתנו, השיקול שצריך להנחות את הועדה בהחלטותיה לגבי הצעות החקיקה בנוגע למצלמות הינו **הגנה על שלומם של הפעוטות וקידום התפתחותם התקינה**. בכל הנוגע למסגרות חינוכיות לגילאי לידה עד שלוש, ישנו גוף מחקר עשיר ומפותח העוסק בדרכים לקידום יעד זה. לפי הידע הנרחב בנושא, המפתח לחינוך איכותי ולהגנה על פעוטות במסגרות חינוכיות הינו מחנכות בעלות הכישרים הנדרשים, העובדות לפי סטנדרטים מקצועיים גבוהים, שיש להן את הפנאי להקדיש תשומת לב נאותה לכל פעוט, במרחב מרווח ומותאם לצרכיו.

4. מערכת החינוך לגיל הרך בישראל הינה ברמה נמוכה הרבה יותר מהרף המינימלי בשאר המדינות המפותחות בכל ההיבטים האלו. מצב זה לא נוצר בהיסח דעת, אלא מעוגן בהחלטות רשמיות שהתקבלו אחרי שכלל המשמעויות הוצגו בפני מעצבי המדיניות. בין היתר, ב-2021 אימצה הכנסת את תקנות הפיקוח על מעונות היום, שנותנות רישיון למסגרות שבהן מספר הילדים עליהם אחראית כל מחנכת כפול מהמקסימום המותר בעולם, דרישות ההכשרה דלות ביותר ומלאות פרוצדורות והמבנים צפופים.

5. ועדת המחירים הממשלתית, שקובעת את שכר הלימוד המקסימלי למעונות מסובסדים, החליטה על תעריף נמוך בהרבה מהרמה שמאפשרת חינוך איכותי. בנוסף, לפני מספר חודשים, אישרה הכנסת תקציב המקצץ מחצית מהסכום שהוקצה להדרכת והכשרת מחנכות בגילאים אלו, ובכך הסיגה לאחור גם את ההתקדמות המוגבלת עליה הוחלט רק שנה קודם לכן.

6. נראה כי בבסיס המדיניות הממשלתית עומד הרצון להגביל את ההוצאה הממשלתית לגילאי לידה עד שלוש (שעומדת כיום על כעשירית מהמקובל במדינות המפותחות, וחמישית ממה שניתן לגילאי שלוש עד שש). התוצאה היא שמדיניות החינוך לגיל הרך מייצרת מערכת בו שלומם של הפעוטות נתון בסכנה, והתפתחותם התקינה נפגעת באופן בלתי הפיך, בהכרח ובאופן בלתי נמנע.

¹ בהמשך להצעות השונות לתיקון חוק התקנת מצלמות לשם הגנה על פעוטות במעונות יום לפעוטות, תשע"ט – 2018, הנדונות בימים אלו ע"י הועדה.

7. בנסיבות אלו, **אכיפה אמנם יכולה להפסיק את ההתעללות במקרים מסוימים, אך אינה יכולה למנוע אותה מלכתחילה**, ואינה משפיע על הרוב המכריע של המקרים, שאינם ידועים ואינם מאותרים. **גם השימוש במצלמות לא משנה מגבלה יסודית זו.**

8. ממחקר שביצע המכון לחינוך לגיל הרך במכללת אורנים², אשר ניתח את הנסיבות של **מקרי ההתעללות שנחשפו בשנים האחרונות, ניתן לראות שהם תוצאה ישירה של תת התקצוב והסטנדרטים הנמוכים במערכת**. כך, התורמים העיקריים להתעללות היו:

8.1. **לחץ בעבודה**. המתח נובע בעיקר מריבוי המטלות והאחריות של כל מחנכת על מספר רב של פעוטות, כפי שעוגן ביחס התקינה עליו מורות תקנות הפיקוח. לעתים אף ישנן מסגרות בהן מספר הפעוטות גדול מהמותר בחוק בגלל מחסור בכוח אדם, הנובע מתנאי העבודה והשכר הירודים של המחנכות.

8.2. **ניסיון להשיג שליטה**. כאשר מחנכות מטפלות אינן בעלות הכשרה, ואינן מקבלות הדרכה מספקת, הן מתקשות להציב גבולות לפעוטות, לטפל בצרכים הבסיסיים שלהם, ולהתוות סדר יום נכון. מצבים אלו מייצרים חוסר אונים, שעלול להוביל להשלטת משמעת באמצעות כוח פיזי.

8.3. **תפיסה חינוכית נוקשה**. מקרי אלימות רבים מתרחשים על רקע תפיסות הנותנות לגיטימציה לשימוש באלימות ככלי חינוכי, שאותן היה ניתן לאתר ולשנות באמצעות הכשרה והדרכה ראויה. מצלמות אינן יכולות לסייע במניעת פגיעה במקרים אלו, מאחר והאוחזים בהשקפות אלו רואים אלימות זו כגיטימית, ועל כן אינן חוששים מחשיפה.

9. ממצאי המחקר בישראל לגבי הפגיעה בחינוך כתוצאה מהמצלמות נתמכים גם במחקרים דומים שנעשו ברחבי העולם, ומראים השפעות דומות במגוון רחב של מדינות.³

ב. מגבלות המצלמות והשפעתן השלילית

10. מעבר למגבלות המובנות של כלי האכיפה באופן כללי, מחקרים שנערכו במדינות שונות בעולם בהן קיימות מצלמות במסגרות לגיל הרך **לא מצאו ראיות כי השימוש בהן הצליח למנוע פגיעות בפעוטות**.⁴ הן אינן מהוות כלי הרתעת: ברוב המקרים ההתעללות אינה התנהגות מחושבת שבה הפוגעת מביאה בחשבון את התוצאות, ובמקרים שבהם היא נעשית בקור רוח, תמיד ניתן להימנע מהמצלמות. לכל היותר, הצילום מאפשר לחשוף אירועים, ולספק ראיה במקרים בהם התקיימה עבירה.

11. מכל מקום, במצב הנוכחי בישראל, בו מותקנות מצלמות בכל מעון, כבר ניתן להשתמש בתצלומיהן כראיה. נוכח ההשפעה המצומצמת של כלי זה בכל הנוגע להרתעה, ספק אם פתיחת המצלמות לצפיית הורים אכן תסייע במניעת התעללויות.

12. לעומת זאת, **הנתונים מראים שהנזקים מהתקנת המצלמות הינם משמעותיים**, ובעלי השפעה ניכרת על רווחתם של הילדים. ממחקר שהתבצע בישראל⁵ עולה כי **המצלמות גורמות למחנכות רבות להרגיש מאוימות ונרדפות, ומגבירה את הלחץ והמתח בעבודתן**. כאמור לעיל, אלו מרכיבים אשר יכולים לתרום להתרחשות התעללויות במקרים קיצוניים, ופוגעים באיכות החינוך והטיפול בילדים בצורה רחבה אף יותר.

13. מעבר לכך, **חלק מהמחנכות מרגישות שהמצלמות משקפות חוסר אמון בהן ודימוי ירוד של המקצוע, ומציבות כי הן שוקלות לעזוב את המקצוע או כבר בתהליכי עזיבה**. ככל שהמצלמות מחריפות את משבר כוח האדם בתחום, הן מגבירות בכך את הלחץ והקושי של העובדות שנשארות, ובמקרים בהן עוזבות מחנכות בעלות כישורים רבים וניסיון, אשר המקצוע חשוב להן, יש בכך פגיעה ישירה באיכות החינוך.

² גלית בינט (2024), התקנת מצלמות לשם הגנה על פעוטות במעון יום, המכון הישראלי לחינוך בגיל הרך, אורנים, עמודים 21-24. [קישור]

³ בינט (2024), עמודים 3-15.

⁴ שם, עמודים 12-15.

⁵ בינשטוק יעל (2024) "אוהבת אותם כמו שהייתי אוהבת אותם גם אם לא הייתה מצלמה" אמון בעת משבר במעונות היום בישראל, עבודת תזה לשם קבלת תואר מוסמך במדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית, ירושלים.

14. כל ההשפעות השליליות של המצלמות רק צפויות להיות מוגברות עקב פתיחת הגישה להורים, שיחריפו את הלחץ והמתח שיוצרת תחושת הבקרה התמידית ויחדדו את תחושת חוסר האמון הדוחפת מחנכות לעזוב את המקצוע.

ג. הצעדים הדרושים להגנה על הפעוטות

15. אין ראיות מבוססות לכך שמצלמות, לא כל שכן הנגשתן להורים, מסייעות במניעת התעללויות. לעומת זאת, ההשפעות השליליות שלהן על איכות החינוך ושלומו של הילדים מתועדות ומבוססות, הן בישראל והן בעולם, ויועצמו ע"י מתן גישה להורים. על כן, **משיקול של רווחת הפעוטות בלבד, אין בראייתנו מקום לאמץ את החקיקה המוצעת בנוגע להורים.**

16. בראייתנו, **הצעה החוק הממשלתית שכבר אושרה בקריאה ראשונה בכנסת, מספקת את האיזון הנכון והנדרש בנוגע למצלמות.** כיום, רק מפקחים ממשד החינוך רשאים לצפות בצילומים, ורק כאשר יש חשד לפגיעה בשלום של הפעוטות. ההצעה הממשלתית מרחיבה את ההרשאה גם למפקחים מטעם הרשויות המקומיות, ומתירה צפיה גם במקרים בהם לא קיים חשד קונקרטי. תיקון זה יאפשר למספר קטן של אנשי מקצוע להשתמש במצלמות המותקנות ממילא, ככלי לבדיקת שלום של הפעוטות במעון, במסגרת ביצוע תפקידם הרשמי. בכך יש פוטנציאל לשפר את עבודת הפיקוח, מבלי לגרום לנזקים שעלולים לנבוע מהרחבה גדולה יותר של הגישה למצלמות.

17. מעבר לכך, בידי וועדת החינוך ישנם כלים רבים לקידום המטרה הראויה של צמצום מקרי ההתעללות והגנה על הילדים מפגיעה, שהשפעתם ניכרת ומבוססת מבחינה מחקרית. כך, היא יכולה לפעול למען קידום איכות החינוך באמצעות תקנות או חקיקה לשיפור יחס התקינה במעונות, שכרן ותנאי עבודתן של המחנכות והמרחב הפיזי במסגרות. שינויים אלה, בנוסף לשמירה על שלום של הילדים, גם יתרמו להתפתחותם התקינה ובכך יגבירו את הרווחה והחוסן של מדינת ישראל לעשורים רבים בעתיד.

בידיים טובות

המטה להשקעה בגיל הרך

שותפים

ועדת היגוי:

קרן פשפוחת ששוע
Shashua Family Foundation

רם ושולמית עמר
Ram & Shulamit Amar

אנדראה והוארד פינגר
Andrea & Howard Finger

שותפים:

